

A FIPRESCI 90 ÉVE

Szemmérték

KÁRPÁTI GYÖRGY

**A FIPRESCI A SZAKMAI ÉRDEKKÉPVISELET MELLETT A FILMKRITIKA MINŐSÉGÉ-
ÉRT IS FELELŐSÉGET ÉREZ.**

A Filmkritikusok Nemzetközi Szövetsége (FIPRESCI) 2015-ben 90. évfordulóját ünnepelte. A tavalyi évfordulón többek között Alan Parker, Andrzej Wajda, Costa-Gavras, Jean-Jacques Annaud és Ettore Scola ünnepelte a szervezetet a Bariban megtartott közgyűlésen. Eközben a filmkritikus szakma jövője a tét.

Merre tart a filmkritika? Ez a kérdés nemcsak a magyar szakmát foglalkoztatja évek óta, de a Filmkritikusok Nemzetközi Szövetségében (FIPRESCI) is folyamatosan vitatéma. A magyarhoz hasonlóan a szakma jövőbeni megítélése külföldön is elég széles skálán mozog, valahol a „mindennek vége” és az „úgyis lesz valami” között. Ha csak a FIPRESCI elmúlt 90 évét és annak korábbi kihívásait vesszük alapul, a filmkritika helyzete közel sem annyira rossz, mint amilyennek sokan gondolják, de igaz, hogy a szakma egyik legturbulensebb időszakának közepén járunk.

A FIPRESCI elődjét 1925-ben párizsi és brüsszeli filmkritikusok alapították, akik belga kezdeményezésre elkezdtek egy nemzetközi szervezet létrehozni. A lelkesedés a következő években folytatódott, és bár 1929-re úgy tűnt, az egészsből nem lesz semmi, egy 1930-as brüsszeli filmkonferencián francia, olasz, és belga kritikusok adtak új impulzust egy egységes nemzetközi szervezet létrehozásának. A FIPRESCI második hivatalos közgyűlését 1931-ben Rómában tartották, ahol kitalálták és jóváhagyták a szervezet nevét. 1935-re 14 ország vált a FIPRESCI tagjává, s ebben az évben a mozi születésnek 40. évfordulóján többek között Mussolini és XI. Pius pápa is fogadta a filmkritikusok küldöttségét. A FIPRESCI a harmin-

cas évek politikai viharaiiban igyekezett mindvégig semleges maradni. A második világháború kitörésekor hét nemzeti szekció (Németország, Ausztria, Belgium, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Csehszlovákia) alkotta a FIPRESCI magját, továbbá vatikáni, spanyol, amerikai, holland, portugál, lengyel, román, svéd, és svájci egyéni tagjai voltak a szervezetnek.

A második világháború után a filmfesztiválok létrejöttével és felvételével kezdődött a FIPRESCI igazi felvirágzása. A nemzetközi kritikus zsűri először 1946-ban az első cannes-i filmfesztiválon bírálta a filmeket, ahol a brit David Lean *Késői találkozás* című filmjének, valamint a Georges Rouquier dokumentumfilmjének (*Farbrique, a négy évszak*) megosztva ítélték oda a FIPRESCI-díjat. Az évek során a ma is vezető 'A' kategóriás fesztiválokkal, Velencével (1948), Berlinnel (1957), Karlovy Varyval (1958), Locarnóval (1958), majd San Sebastiannal (1959) bővült a FIPRESCI-zsűri köre. A díjazottak közé pedig mások mellett Vittorio de Sica (*Csoda Milánóban*), Jean Cocteau (*Orfeusz*), Luis Buñuel (*Elhagyottak*), René Clair (*Az éjszaka szépei*), Jacques Tati (*Hulot úr nyaral*), Orson Welles (*A gonosz érintése*), Akira Kurosawa (*Rejtett erő*), és Alain Resnais (*Szerelmem, Hirosima*) került be.

A filmtörténet a modernizmussal és újhullámokkal együtt íródott a FIPRESCI-vel. Magyar nyertest először 1965-ben választott FIPRESCI zsűri (Fábri Zoltán *20 órája* nyert Moszkvában), aztán az évek során többek között Kovács András, Herskó János, Bacsó Péter, Elek Judit, és Mészáros Márta filmje is díjat kapott.

Hazánkat évtizedek óta a MŰOSZ Film- és Tévékritikus Szakszervelet képviseli a szervezetben, amelynek bármelyik ma-

gyar filmkritikus tagja lehet. A FIPRESCI-nek kétszer volt eddig magyar vezető tisztségviselője: Gyertyán Ervin 1977-1981 között a szervezet alelnöke, 1981-1985 között elnöke volt. Jelen sorok írójának második alelnöki mandátuma négy év után lejárt, amelyet követően az áprilisi, éves közgyűlésen főtítkár-helyettesnek választották meg. Ezzel hivatalosan is elkezdődött a FIPRESCI utódlási folyamata, két év múlva pedig első alkalommal magyar lehet a főtítkár. Utóbbi az operatív vezetője a szervezetnek, jelenleg 29 éve a német Klaus Eder tölti be a tisztséget. Ez is bizonyosága, hogy a magyar filmkritikusok nemzetközi megítélése napjainkban kiválóan mondható, ami különösen örömteli akkor, amikor a magyar filmkritika és kritikusok itthon egyre jobban leértékelődnek. Mind jobban hígul a szakma, és egyre több lapnál tartják könnyen lecserélhető munkatársnak a kritikust. A blogok, a könnyű internetes publikálási lehetőség korában laikusok által is művelhető szeszélynek látszik a filmkritika írás, miközben szó sincs arról: a minőségi kritikához továbbra is sokrétű filmszakmai ismeret és széleskörű műveltség szükséges, és akkor az írói tehetségről, a stílusról még nem is beszélünk.

A FIPRESCI napjainkban is a legfontosabb és legnagyobb filmkritikusokat tömörítő szervezet: jelenleg 50 ország nemzeti tagozata és 21 ország egyéni tagjai képezi a tagságát, és ezen keresztül több száz filmkritikust világszerte. 75 FIPRESCI-zsűri működik a világ jelentősebb filmfesztiváljain, beleértve az 'A' kategóriás seregszemléket. 1999 óta az év legjobb filmjének San Sebastianban külön díjat ítélt oda a tagság (2015-ben nagy meglepetésre a *Mad Max – A harag útja* nyert), az Európai Filmakadémia éves díjátadóján pedig a legjobb elsőfilm a Prix FIPRESCI-t kapja meg.

A szép szakmai sikerek ellenére a FIPRESCI fennállásának egyik legnagyobb feladata előtt áll: egységes szakmai érdekképviseletet alkotva kell a modern filmkritika megteremtésében katalizátorként közreműködni, a minőségi újságírás elvét megtartva igazodni a kritikával szemben megfogalmazódó változó elvárásokhoz, és a mozgókép átalakulásához, valamint szembenéznie az internet jelentette globalizációs kihívással. És mindezt egy egységes magyar filmkritikus-közösség aktív jelenlétével. •

Dampyr visszatér

Újabb ismert olasz képregénnyel jelentkezik a *Dylan Dog* magyarországi kiadója, pontosabban feléleszt egy olyan sorozatot, amely közel tíz évvel ezelőtt már sok olvasónak megtetszett – ám nem annyira soknak, hogy érdemes legyen könyvesbolti terjesztésben megjelentetni. A rendezvényekre és webshopokra koncentráltó eladási koncepció azonban a *Dampyr*-mal is bejöhet.

Ennek a viszonylag új, 2000-ben indult horror-sorozatnak a főszereplője a vámpírokat egyedül megölni képes *dampyr* (vampir-ember hibridek) jelenlegi egyetlen képviselője, Harlan Draka. A *fumetto* kezdeti újdonsága abból állt, hogy az akkor még tartó délszláv háború környezetébe helyezett egy vámpírtörténetet, ám az írók hamar felismerték ennek az ötletnek a korlátait. Harlannak más természetfeletti jelenségekkel is fel kell vennie a harcot, amiben egy megtért zsoldos, egy szabadulni kívánó vámpírlány és néhány meghatározatlan emberfeletti lény is segíti. Ebből következően amolyan generikus hőssé alakult át, aki kötelességtudatból teszi, amit tennie kell, ráadásul sokszor csak végrehajtóként, ugyanis mások jelölik ki számára, hogy hol és kivel vagy mivel kell megküzdenie.

A remekül megrajzolt, fordulatos történetek közül eddig a Prágában játszódó *A kőhid alatt* (5. rész) és a német egyetemi környezetbe helyezett *Fekete mágia* volt a legérdekesebb, gyakorlatilag vámpírmentesen. A most induló új sorozat nem közvetlen folytatása a korábbiaknak, aminek az a fő oka, hogy a budapesti képregényfesztiválra el látogat az egyik alkotó, ezért az általa készített kötetekből válogattak a szerkesztők. Érdekesség, hogy a *Velencei baba* című rész, amelyben Harlanék megidézik Casanova szellemét, kikacsint Fellini híres filmjére. A mozis utalások egyébként sem ritkák, hiszen gyakorlatilag valamennyi fontosabb szereplő arcvonásait ismert színészekről vagy előadókról mintázták, ha tehát valaki Ralph Fiennest, Annie Lennoxot, David Bowie-t vagy Diane Keatont véli felfedezni a képregény oldalain, megnyugtathatom, hogy ez szándékos. A *Dampyr* hangulata komorabb ugyan a *Dylan Dognál*, de így is kellemes kikapcsolódást nyújt.

Dampyr 1. Fekete-fehér, 200 oldal, puhafedele. Kiadó: Frike Comics.

TITÁNEMBER

A hazai *geek* társadalmat régóta foglalkoztatja a kérdés: legyen-e magyar szuperhős (és

ha igen, milyen ne legyen). Mostanra a kérdés annyiban eldőlt, hogy március végén megjelent az újságosoknál a *Titánember* kilencedik, befejező része. Csak üdvözölhetjük, hogy az immáron létező magyar szuperhős fittyet hány az előítéleteknek és skatulyáknak, alkotóit nem befolyásolta semmiféle megfelelési kényszer.

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy az alkotók (Juhász-Nagy Gábor író és Vadas Máté rajzoló) tökéletes munkát végeztek. Sőt szinte minden gyermekbetegség diagnosztizálható a *Titánemberen*. A legfőbb problémának a hangvétel folyamatos hullámlását látom. Hagyományos szuperhős-képregényt, annak paródiáját és társadalomkritikát csinálni egyszerre szinte lehetetlen, még a legnagyobb profioknak sem sikerül gyakran. A karakterek mintha nem ugyanahhoz a darabhoz kaptak volna szöveggölyvet, a sztoriban dramaturgiailag indokolatlan elterelések fajsúlyos tézisekkel keverednek, a látványos és nyilván fájdalmas püfölések mellett sok a túlbeszélt ironizálás.

Fontos szót ejteni a *Titánember* politikai üzenetéről is, hiszen a mai Magyarországon játszódó történetben az író egyáltalán nem kerülgeti a

Dampyr

konkrét utalásokat. Olyannyira, hogy ez helyenként túl direktre sikerült, és a képzeletbeli miniszterelnökkel kapcsolatos kemény sarkítások alapján teljesen érthetetlen, hogyan kerülhetett hatalomra egy ilyen cinikus figura – ami társadalomkritikának eléggé felszínes.

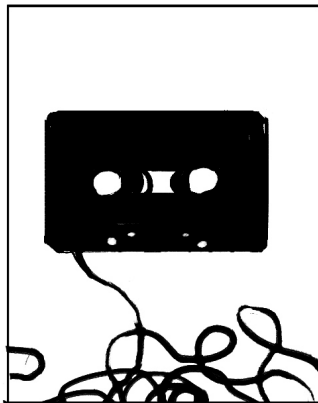
Ami a rajzot illeti, a környezet lényegében realista, a karakterek azonban groteszkbe hajlanak, az arányok, a mozdulatok sokszor eltűntek, és a panelkompozíciók gyakran nem illeszkednek a történet ritmusához, dinamikájához. De persze mindezek a bírálatok eltörpülnek elismerésem mellett, hogy a szerzők végigcsinálták, és máris újabb ciklusban gondolkodnak.

Titánember 1-9. Színes, számonként 24 oldal, irkatúzott. Kiadó: Juhász-Nagy Gábor.

BAYER ANTAL

NÉMETH GYULA

SCI-FI-KLASSZIKUSOK RÖVIDEN

MENEKÜLÉS NEW YORKBÓL (1981)